

verslagen & rapporten uit de regio

Beweiding en broedvogels op Schiermonnikoog

In het 'Waddenbulletin' 15(4) : 134-140 schrijven Arend J. van Dijk & Jan Bakker over 'Beweiding en broedvogels op de Oosterkwelder van Schiermonnikoog'. In het vorige artikel stond de invloed van het vee op de vegetatie centraal. Nu wordt ingegaan op de gevolgen van de beweiding voor de broedvogelbevolking van de kwelder. Uit de verschillen die zijn waargenomen tussen beweidde en de onbeweidde kwelder kan worden geconcludeerd dat de beweiding een overwegend positief effect heeft op de samenstelling en de talrijkheid van de broedvogelbevolking.

Op de beweidde kwelder (83 ha) nestelden maximaal 31 soorten met een totaal van 850 tot 1000 broedparen en op de onbeweidde kwelder (77 ha) 25 soorten met een totaal van 550 à 600 broedparen. Waarschijnlijk door verdergaande verruiging van de onbeweidde kwelder zal het aantal broedgevallen hier nog enigszins afnemen. De nadelige effecten van de beweiding als het vertrappen van nesten door koeien, blijken gering.

Aanwijzingen voor een afname van de broedvogelbevolking door de verhoogde beweidingsdruk (in 1973 1,4 koe en in 1978 1,6 koe per ha) zijn niet gevonden. Ook de verstoringen die door mensen (inclusief de onderzoeker) werden veroorzaakt blijken gering. In vijf jaar tijd zijn in de broedvogelbevolking weinig grote veranderingen vastgesteld. Enige aanwijsbare invloed hebben: het klimaat, schommelingen in vogelpopulaties en de veranderingen van de vegetatie door beweiding. De indruk bestaat dat wanneer naast een onbeweidde kwelder ook een niet te intensief beweidde kwelder voorkomt, dit een gunstige invloed zal uitoefenen op de verscheidenheid en de talrijkheid van de broedvogelbevolking.

Vogeltellingen 1979, Westplaat, Oostvoorne

Evenals in 1978, zijn er ook in 1979 vogeltellingen gehouden op de Westplaat bij Voorne. Tussen januari en december werden 18 tellingen uitgevoerd. Exacte broedgegevens ontbreken, wel werd veel verstoring vastgesteld. In 1979 werden Scholekster (8), Bontbekplevier (5), Strandplevier (11) en Kluut (5) broedend genoteerd.

In 1978 werden in totaal 80 vogelsoorten en in 1979 92 vogelsoorten waargenomen. Het aantal vogels blijkt sterk wisselend te zijn, dit geldt vooral voor steltlopers, meeuwen en sterns. In hoeverre de Westplaat als overnachtingsplaats fungeert moet nog nader worden onderzocht. De tellingen werden in 1980 voortgezet.

Ook de Plantenwerkgroep en de Strandwerkgroep van deze afdeling zijn met inventarisatie

ties begonnen om een beeld te verkrijgen van het natuurhistorisch belang van het 'Sluftergebied voor de kust van Voorne.

A.A. & E.C. Eijkelenboom: Verslag Vogeltellingen Westplaat te Oostvoorne 1979. Mededeling no. 11 van KNNV-afd. Voorne-Vogelwerkgroep. Gestencild, 23 pagina's (1980).

Inventarisatie Gierzwaluwen Oost-Veluwe

In de zomers van 1977 en 1978 heeft de Vogelwerkgroep Oost-Veluwe een telling gehouden van het aantal Gierzwaluwen in de gemeente Apeldoorn en de omliggende dorpen op de Oost-Veluwe. De bebouwde kom van Apeldoorn is tevens geïnventariseerd op straten waarin zich nog gebouwen bevinden die zich lenen voor het broeden van Gierzwaluwen. Het aantal broedparen werd in 1977 geschat op 726. Verder werden vogels geteld te Loenen, Voorst, Vaassen, Oene en Twello. Door stadsvernieuwingen wordt de broedgelegenheid van de Gierzwaluw ernstig aangetast, temeer omdat in nieuwe woonwijken meestal geen geschikte broedplaatsen voor deze vogels meer zijn te vinden. Om verdere achteruitgang te voorkomen zou volgens het verslag de mogelijkheid aanwezig moeten zijn om de bouwverordening aan te passen, zodat toch broedgelegenheid kan blijven bestaan en de mogelijkheid van plaatsen of inbouwen van nestgelegenheden bij moderne gebouwen. Harm Keizer (Kwartelweg 14, Apeldoorn) stelde dit gestencilde verslag van 13 pagina's samen. Dertien personen werkten aan de tellingen mee. 'Het Vogeljaar' zou deze gierzwaluw-inventarisaties met grote nadruk willen bevorderen, zodat op alle plaatsen waar nog Gierzwaluwen voorkomen deze geteld kunnen worden, waardoor nog vele broedplaatsen behouden zouden kunnen worden, voordat het té laat is!

KNNV-Vogelwerkgroep Walcheren opgericht

Op 12 november 1980 is de KNNV-Vogelwerkgroep Walcheren opgericht. Deze werkgroep vult daarmee een leemte op in het Midden-zeeuwse gebied. Ofschoon de werkgroep als afzonderlijke vereniging binnen de afdeling Walcheren van de Koninklijke Natuurhistorische Vereniging zal werken behoeft een lid niet noodzakelijkerwijs óók lid van de KNNV te worden. Het activiteitenprogramma van de vogelwerkgroep is in hoofdzaak gericht op deelname aan een aantal reeds lopende landelijke onderzoeken. Maar ook zijn er broedvogelinventarisaties van Walcherense buitenplaatsen, nestkastenonderzoek, vorming van een documentatiecentrum in het vooruitzicht gesteld. Voorts staan broedinventarisaties van weidevogels, heggelandsschappen, trekwaarnemingen en braakballenonderzoek op het plannenlijstje. Voorts wordt de mogelijk-

heid onderzocht voor het oprichten van een vinkenbaan op Walcheren. De grootste behoefte is thans aan actieve vogelaars, die daadwerkelijk aan de vele onderzoeken en activiteiten willen meewerken. Het voorlopige bestuur bestaat uit B.J. Smulders (voorzitter), P.J.A. Corstiaans (secretaris), J. Tramper (penningmeester) en drs. A.M.M. van Haperen (onderzoekscoördinator).

Belangstellenden kunnen zich aanmelden bij de secretaris van de werkgroep P.J.A. Corstiaans, Ritthemsestraat 25, 4388 JM Oost-Souburg, 01184-63974.

De Hompelvoet

In Zeeuws Nieuws 6(3) : 92-94 schreef Kees de Kraker over de vogels en de vegetatie van de Hompelvoet, een toenmalige zandplaat in de Grevelingen, even ten zuiden van Ouddorp. Het herbergt een belangrijk deel van de Nederlandse populatie Grote Sterns en Dwergsterns en is daardoor een natuurreservaat van internationale betekenis. Het beheer van dit gebied is in handen van het Staatsbosbeheer. In het afgelopen jaar broedden er circa 3400 paar Grote Sterns, een toename van 700 paar ten opzichte van 1979. Voor de Dwergsterns, waarvan het aantal op ongeveer 140 broedparen gestabiliseerd lijkt te zijn, ligt de situatie iets moeilijker. Interessant is het voorkomen van de Middelste Zaagbek als broedvogel. Verder broedden er Wintertaling, Krakeend, Strand- en Bontbekplevier, Kluit en Velduil. Van 15 maart tot 15 augustus is de Hompelvoet voor iedereen gesloten. Gedurende deze periode zorgen daar twee vogelwachters voor de broodnodige rust.

Publicaties:

Recreatie en broedvogels

In 'Duin'3 (4) : 9-10 schreef Anneke Don over recreatie en broedvogels. Zij is sterk van mening dat tekortkomingen in de basisgegevens de resultaten en conclusies van onderzoeken inzake dit bovengenoemde onderwerp beïnvloeden. De verdienste van het onderzoek van A.N. van der Zande, T. van Tilburg, A.J. Poppelaars & H.A. Udo de Haes moet volgens haar vooral gezocht worden in het leveren en 'uitproberen' van enkele methoden voor verder onderzoek naar dergelijke dosis-effect relaties.

Losse nummers zijn verkrijgbaar voor f 5,- (inclusief verzending) dat gestort kan worden op giro 4016298 tnv kwartaalblad Duin, Leiden met vermelding van het gewenste nummer.

Avifaunistische gegevens van Goeree Overflakkee

Over 1979 zijn de ornithologische gegevens van Goeree Overflakkee in een gedrukt boekje bijeengebracht. Achtereenvolgens komen aan bod het afgegraven zanddepot Stellingdam (circa 2,5 ha), de polder 'Oude Oostdijk' (circa 270 ha), stootvogeltelling 8 december 1979, Brouwersdam, de Grevelingen, ganzen tellingen, incidentele broedvogelgegevens, trek tellingen op Goeree, fenologie, 'Bokke-

polder' (circa 35 ha), Middel- en Oostduinen en aanplant (respectievelijk 100, 115 en $\pm$ 15 ha), verslag van een nachtelijke inventarisatie, duinen vanaf houtwal Flaauwe Werk tot aan vuurtoren (circa 70 ha), het SOVON-project en weidevogeltellingen. Het boekje is geïllustreerd door Kommer Tanis. Uit de bijeenbrachte gegevens blijkt dat er in dit gebied nog veel, thans niet algemene, vogelsoorten broeden. Het behoud van hekken, houtwallen en struweel zal wellicht nog wat kunnen behouden. Totaal werkten 18 personen mee bij de totstandkoming van dit boekje met avifaunistische gegevens. Samensteller is Krijn Tanis, Dorpsweg 16, 3253 AH Ouddorp, 01878-1045. Het boekje bevat 71 pagina's.

Deze uitgave van de Vereniging voor Natuur- en Landschapsbescherming Goeree en Overflakkee is verkrijgbaar voor f 7,50 voor leden van deze vereniging en voor niet-leden door storting van f 11,- op giro 2940138 tnv penningmeester B. Waanders, Kesperstraat 7, 3255 VD Oude Tonge, onder vermelding van 'Avifaunistische gegevens 1979 Goeree Overflakkee', telefoon 01874-2049.

De Graspieper

Na een vaak bloeiend en soms kwijnend bestaan van ruim 20 jaar is het tijdschrift van de Vogelwerkgroep Noordhollands Noorderkwartier 'De Pieper' verdwenen, samen met de vereniging die dat blad uitgaaf.

Daarvoor in de plaats is nu de Stichting 'Samenwerkende Vogelwerkgroepen Noord-Holland' (SVN) opgericht. Zeven vogelwerkgroepen in de provincie Noord-Holland hebben hun krachten gebundeld in de SVN en daarbij is tegelijkertijd een nieuw tijdschrift 'De Graspieper' ontstaan. Men wil daarvan het middelpunt maken van de vogelarij in de gehele provincie. In nr. 1 verschenen de volgende artikelen 'Analyse van terugmeldingen van bij Castricum geringde Spreeuwen' (René Dekker), 'Ganzenpleisterplaatsen in Noord-Holland in de winter van 1979/80' (D. Tanger), 'Een mogelijk geval van bigamie bij de Tapuit' (C. van Deursen), 'Verslag internationale waternogeltellingen in Noord-Holland 12-13 januari en 15-16 maart 1980' (W. Ruitenbeek, D. Tanger & P. Zomerdijs), 'Een Kleinst Waterhoen in het Guisveld' (D.J. Booy & D. Tanger), 'Kluten- en Bergeendenonderzoek', korte berichten en publicaties.

De redactie bestaat uit Martin v.d. Berg, Ron v.d. Hut, Nico Jonker, Wim Ruitenbeek, Rienk Slings, Dirk Tanger, Ton Tuinman en Hans Verhoeven. Het blad verschijnt vier maal per jaar en kost f 17,50 per jaar door overmaking op giro 16 23 393 tnv de penningmeester van de VWG Noordhollandse Noorderkwartier, Noord-Scharwoude (voorlopige regeling), onder vermelding van 'De Graspieper'.

In 1980 voor 40.000 ha ruilverkaveling aangenomen

In 1980 zijn alle zeven gestemde ruilverkavelingen met een gezamenlijke oppervlakte van ruim 40.000 hectare aangenomen.

Het betreft:	Vijfheerenlanden	11.629 ha
	Bommelerwaard-Zuid	1.975 ha
	Nispen-Schijf	5.475 ha
	Bathmen	3.370 ha
	Twello	5.560 ha
	Mergelland	10.400 ha
	Roerstroek	2.350 ha

Voor vijf ruilverkavelingen, met een totale oppervlakte van bijna 27.000 ha is de akte van toedeling gepasseerd, waardoor de nieuwe verkaveling een feit is geworden.

Acht ruilverkavelingen met een oppervlakte van bijna 40.000 ha zijn geheel afgesloten door het gereedkomen van de lijst van geldelijke regelingen. Sedert de invoering van de regeling door vrijwillige kavelruil in 1971 is voor een totale oppervlakte van meer dan 20.000 ha de notariële akte gepasseerd.

Per 1 januari 1981 is 440.000 ha landinrichtingsprojecten in voorbereiding. Hierbij zijn begrepen, het reconstructiegebied Midden-Delfland, de reconstructie van de oude glastuinbouwgebieden Aalsmeer, Venlo en Huisen-Lent en het herinrichtingsgebied Oost-Groningen en de Gronings-Drentse Veenkoloniën.

IJsvogelonderzoek II

Zoals ik aankondigde in mijn vorig artikel over IJsvogels in 'Het Vogeljaar' (27e jaargang, no 1-1978) volgt hieronder een tweede artikel waarin ik verslag geef van verder onderzoek en van de vele reacties op mijn eerste artikel.

Dat het zo lang geduurd heeft is te wijten aan tijdgebrek maar ook aan de grote teruggang in het aantal IJsvogels na de winter van 1978. Uit de brieven en telefoongesprekken bleek, dat mijn veronderstelling betreffende de omstandigheden waaronder IJsvogels (en ook andere vogels) zich doodvliegen vrij goed kloppen.

Ik herhaal nog eens deze omstandigheden voor lezers die mijn vorig artikel niet gelezen hebben.

Bijna in alle gevallen:

- geen vitrage voor de ramen.
- water in de directe omgeving.
- begroeiing dicht bij de ramen.
- tegen ramen vanaf de begane grond.

De Technische Hogeschool Twente heeft de ramen van één van de gebouwen, waar eerder de meeste slachtoffers vielen, beplakt met stickers van stootvogels en uilen. Dit heeft een gunstig effect gehad. Het aantal gevallen van doodvliegen is sterk teruggelopen.

Toch waren er onder de reacties enkele opmerkingen van doodvliegen tegen ramen die met stickers beplakt waren.

Er waren twee reacties van mensen die veronderstelden dat ramen onder bepaalde omstandigheden werken als spiegels, waardoor de vogels het idee krijgen dat er een andere vogel voor hen vliegt. Vooral in de paartijd zou dit gebeuren.

Mijn veronderstelling omtrent de nauwkeurigheid waarmee de IJsvogel zich op zijn prooi stort in het water, trek ik nu zelf in twiifel. Dit bleek uit enkele meldingen, maar ook uit eerder gedane waarnemingen. Een onderzoek spreekt van 3 à 4 keer duiken per vis, een andere (Christoph Scherpner) meldt circa 10 keer duiken per vis. Ik kreeg echter ook een melding van drie keer duiken, drie keer raak!

Het Vogeltrekstation te Arnhem heeft mij gegevens ter beschikking gesteld, die ik met de computer verwerkt heb. Enkele uitkomsten hiervan worden hieronder vermeld.

In de periode van 1961 tot en met 1975 kwamen 120 terugmeldingen binnen van vogels die in Nederland geringd waren. Het gaat hierbij uitsluitend om IJsvogels.

70 vogels hiervan waren dood (hiervan vlogen er 17 tegen ramen), 6 verkeersslachtoffers, 2 tegen gebouwen, rest onbekend.

97 vogels werden teruggemeld binnen 1 jaar nadat ze geringd waren.

Van de 120 IJsvogels waren er 101 in het betreffende jaar, dat ze geringd waren, geboren.

Teruggemeld worden er uit:

Noord-Brabant	46
Gelderland	15
Zuid-Holland	9
Noord-Holland	4
Zeeland	3
Overijssel	4
Limburg	2
Friesland	1
Utrecht	1
Texel	1
België en Luxemburg	24
Duitsland	10

In totaal werden er 40 gevangen in netten. Voor Noord-Brabant waren dat er ongeveer de helft.

Als we alleen de vogels die geringd zijn in 1975 nagaan dan komen we tot de navolgende cijfers.

Er werden er 11 teruggemeld, hiervan waren er 9 dood. Er vlogen er 3 tegen ramen.

De meldingen kwamen uit:

Noord-Brabant	2
Zeeland	2
Gelderland	2
Zuid-Holland	3
Duitsland	1
België en Luxemburg	1

In Nederland werden in de periode van 1969 tot en met 1976 de navolgende aantallen geringd:

1970	totaal	166
1971	"	187
1972	"	140
1973	"	174
1974	"	189
1975	"	279
1976	"	76

Uit bovenstaande gegevens van het Vogeltrekstation kunnen we ook de conclusie trekken dat er zich relatief veel IJsvogels doodvliegen tegen ramen. Omdat de IJsvogel standvogel is, is het vrij logisch dat de terugmeldingen alleen uit Nederland, België, Luxemburg en Duitsland komen.

Trek komt wel voor in strenge winters als het viswater bevroren is.

Omdat de IJsvogel voornamelijk voorkomt in het oosten en zuiden van ons land, valt het op, dat er zo weinig terugmeldingen zijn uit Limburg en Overijssel. Dit kan natuurlijk ook aan de activiteit van de vogelaars liggen. Het ringstation in Twente, dat bemand wordt door leden van de Twentse vogelwerkgroep, meldt over de periode 1976 tot en met 1980 geen enkele gevangen IJsvogel.

Ten slotte wil ik alle vogelvrienden in Nederland en België hartelijk danken voor hen reacties op mijn eerste artikel. In het bijzonder dank ik het Vogeltrekstation Arnhem voor het beschikbaar stellen van de gegevens.

■ H.A. te Rijdt, Revlusstraat 38, 7552 GK Hengelo.

Oosterschelde

Het maandblad 'Natura' van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging gaf een speciaal Oosterscheldennummer (jaargang 77, nr. 6 - juli/augustus 1980) uit. R.H.D. Lambeck schrijft hierin over 'Vogels en de Oosterschelde' (pagina 200-208) en John Beijersbergen over 'Hoeveel waarde zal de Oosterschelde voor vogels nog hebben na 1985?' (pagina 220-221).

Dit dubbel-nummer is verkrijgbaar voor f 3,75 (inclusief portokosten) door overmaking op giro 13028 van het Bureau van de KNNV, Burgemeester Hoogenboomlaan 24, 1718 BJ Hoogwoud, telefoon 02263-1445, met vermelding 'Oosterschelde-nummer van Natura!'.
■

Nieuwsbrief over kleine zoogdieren en hun predatoren

De Werkgroep Landelijke Veldmuiscensus deed in ons tijdschrift een oproep tot medewerking. Het blijkt dat de verkregen gegevens zodanig zijn dat deze de moeite waard zijn in een nieuwsbrief te publiceren. Onder redactie van Dick Schermer (Burgerhoutstraat 13, 1791 ED Den Burg, 02220-4239) verscheen nr. 1 (oktober 1979) van 'Microtus', waarin Alfred Blok schrijft over 'Werkwijze van de veldmuiscensus met behulp van de 'Heropende Gaatjes Methode', en 'Voorlopige resultaten van de veldmuiscensus, 1978-1979', Hans Dallinga over 'Het verband tussen veldmuisdichtheid en het aantal 'Heropende Gaatjes', Joop Buker over 'Verslag van de veldmuiscensusdag - 21 april 1979, met samenvattingen van de lezingen van dr. A. van Wijngaarden en F. Koning'.

De initiatiefnemers van de landelijke veldmuiscensus (Alfred Blok, Joop Buker en Dick Jonkers) waren geïntrigeerd door de rol, die de veldmuis als stapelvoedsel speelt in de populatiebiologie van respectievelijk Blauwe Reiger, Torenvalk en Ooievaar. Hun overtuiging, dat alleen een collectieve inspanning de gegevens over veldmuisdichtheden kan leveren, die nodig zijn om de patronen in populatie en jongenproductie bij de predatoren te begrijpen, werkte aanstekelijk. 'Microtus' kan behalve nieuwsbrief ook een waardevol tijdschrift archief worden voor onderzoeksgegevens over populatieschommelingen bij woelmulzen en hun predatoren in Nederland.

XVIII Congressus Internationalis Ornithologicus

Van 16 tot 25 augustus 1982 wordt te Moskou het 18e Internationale Ornithologische Congres gehouden. De tweede mededeling van dit congres is verzonden. Ter gelegenheid van dit congres zullen bovendien een groot aantal ornithologische reizen worden georga-

niseerd naar alle delen van dit grote land. Nadere inlichtingen bij het XVIII Congressus Internationalis Ornithologicus, Fersman Street 13, 117312 Moscow V-312, USSR. De lijst van leden van het programma-comité bestaat uit prof. dr. J. Aschoff (Andechs, W.-Duitsland), prof. dr. V. Ilyichev (Moskou, USSR), prof. dr. W. Bock (New York, USA), dr. A. Brosset (Brunoy, Frankrijk), dr. V.R. Dolnik (Leningrad, USSR), prof. dr. V. Flint (Moskou, USSR), prof. dr. Urs Glutz van Blotzheim (Sempach, Zwitserland), dr. O. Hilden (Helsinki, Finland), dr. K. Hudec (Brno, Tsjechoslowakije), dr. E.N. Kurochkin (Moskou, USSR), dr. C. Perrins (Oxford, Engeland). Prof. dr. J. Aschoff is president en prof. dr. V. Ilyichev is vice-president.

Rodenäs-Emmerlev gebied in Duits-Deense Waddenzeebocht loopt gevaar voor indijking

Aan de Deens-Duitse grens is een prachtig buitendijks Waddengebied in ernstig gevaar. Het gebied bij Rodenäs-Emmerlev loopt gevaar ingepolderd te worden om er in Denemarken akkerland van te kunnen maken en van het Duitse gedeelte grasland. Het totale gebied bevat niet minder dan 2000 ha buitendijks land waar Kluten, Tureluurs, Scholeksters, pleviertjes en sterns broeden, maar dat ook een belangrijk rust- en voedselgebied is voor vele duizenden steltlopers en talloze ganzensoorten. In 1968 werd het gebied door de Internationale Raad van Vogelbescherming reeds als 'Europees natuurgebied' verklaard, waarmee de belangrijke betekenis van het gebied voor de vogels al duidelijk werd erkend. Volgens talloze verordeningen, wetten, internationale overeenkomsten en de natuurbeschermingswet is versterking van dit gebied niet in overeenstemming met de gemaakte afspraken. Het gebied aan de Duitse zijde bevat 550 ha.

De Stichting 'Het Vogeljaar' schreef een brief aan das Amt für Land- und Wasserwirtschaft Husum, Herzog-Adolf-Strasse 1, 2250-Husum, W.-Duitsland met het verzoek de plannen van de inpoldering geen doorgang te laten vinden omdat het gebied van uiterst groot belang is als marine-wetland gebied voor de vogels uit Noord-Europa en Azië op doortrek, dat het buitendijkse waddengebied onvervangbaar is, dat de indijking in tegenspraak is met de sinds 1937 gemaakte afspraken als natuurbeschermingsgebied en dat in een verdrag met Denemarken het dijkverloop reeds is vastgelegd.

Protesten konden tot 18 maart j.l. worden ingediend. De Aktionsgemeinschaft Nordseewatten, Beselerallee 22, 2300 Kiel 1, W.-Duitsland heeft zich in het bijzonder beijverd voor de bescherming van deze voor de watervogels zo uiterst belangrijke broed-, rust- en voedselgebieden (zie ook 'Natur und Umwelt', Heft 1/1980, het tijdschrift van de Bund für Umwelt und Naturschutz Deutschland).